

**Zigmund Freyd
hayoti va ijodi.
Psixoanaliz ta'limoti.**

**Prof. IBODULLAYEV
Zarifboy Rajapovich**

Zigmund Freyd qayerda tugʻilgan?

Freyd Avstriya imperiyasiga qarashli Frayburg shahrida 1856-yil 6-mayda dunyoga kelgan.

Frayburg

Vena

Z. Freydning bolalik davri

- Z.Freyd ko‘p bolalik oilada dunyoga kelgan. U o‘ta nimjon bo‘lib o‘sgan. Uning otasi jun sotib farzandlarini boqqan. Freydlar oilasi 1860-yil Venaga ko‘chib o‘tishadi.

Z. Freydning o'smirlik davri

Freyd o'smirlik davridanoq xayolparast va shuhratparast bo'lgan. Ota-onasi og'ir xarakterli Zigmunddan aziyat chekishsa-da, uning ta'lim olishi uchun hamma sharoitni yaratishga harakat qilishgan.

Yomon Freyd?!

- Freydning xarakteri o'ta og'ir bo'lganligi sababli uning do'stlari deyarli bo'lmagan. Eynshteynga yozgan xatida buni o'zi ham tan olgan. Shuning uchun bo'lsa kerak, u yolg'izlikka intilgan.
- Nevroz – kasallik emas, balki xulq-atvorning patologik bir ko'rinishidir, degan edi Freyd.

Z.Freydning ijod yo'li

- Huquqshunos yoki filosof?
- Z.Freyd 17 yoshida gimnaziyani muvaffaqiyatli tugatib, mashhur Vena universitetining meditsina fakultetiga o'qishga kiradi.

Fiziologiya instituti

- 1876-1882 yy – fiziologiya institutida Ernst Bryukk qo‘l ostida ishlaydi va orqa miyaning fiziologiyasi bilan qiziqadi.

Uylanish kerak!

- 1882-yil 21 yashar Marta Verneyga uylanadi. U ham kambag'al oiladan edi. Doimiy janjallar, iqtisodiy qiyinchiliklar. Freyd oilani boqish uchun ilmiy ishni tashlab, nevropatolog bo'lib ishlay boshlaydi, gazetalarga e'lon beradi: "Asab kasalliklarini davolayman!"

Emma fon N. – bu nevropatolog mening ahvolimni faqat og'irlashtirayapti?

- 1896-yil... Psixogen sefalgiya bilan Freydda davolanib yurgan ushbu bemor uning davolash usullaridan qattiq shikoyat qiladi.
- Freydgga ham bemorlarning dardini eshitaverish joniga tekkandi?

J. Sharkoga murojaat qilish kerak!

- J.Sharko – nevrozlar Napoleoni!
Bir qancha Yevropa qirollarining shaxsiy vrachi.
- Sharko ham nevrozlarni davolashda gipnoz usulidan foydalanardi.

G'oyani xotinlar beradi, erlar uni amalga oshiradi!

- **Marta:** “Qachon Sen boshqa erkaklarga o‘xshab ko‘proq pul ishlab kelasan. Ertadan kechgacha kasal davolasang ham, olib kelgan pulingning barakasi yo‘q”
- **Freyd:** “E xotin! Sen nimani ham tushunarding. Bu nevrotiklarga soatlab gapirasan, baribir tuzalishmaydi. Ertasi kuni yana hech narsa bo‘lmagandek ko‘zingga lo‘q qilib qarab o‘tirishadi”. Breyerning usuli ham yordam bermayapti!

Marta – Freyd rafiqasi

- **Marta:** Zigmund!
Ustozing Sharko
nevrozlar Napoleoni
bo'lsa, sen ayollar
Napoleoni bo'lib
qolding!
- Sen mening
Napolenonim bo'lgin!

Buyuk dialog!

- **Marta:** “Sen soatlab gapirma, ularning o‘zlari soatlab gapiraversin. Sen eshitib o‘tiraver”.
- **Freyd:** “Sen o‘ylab gapirayapsanmi? Ularning o‘zlari gapirsa, qanaqa qilib o‘zlari tuzaladi”
- **Marta:** “Hech narsa qilmaydi! Xotin kishi o‘zi gapirib, o‘zi tuzalaveradi”

Erkak va Ayol – faqat er-xotinmi?

- Ayollar bizni doimo buyuk ishlarga undaydi, biroq ularni amalga oshirishga doimo xalaqit berishadi

Bemorlarning dardini eshitaverish jonga tegdi?

- Davolashning boshqa usulini o‘ylab topishim kerak?
- Fizioterapiya?
- Gipnoterapiya?
- Nega bu usullar kitobda yozilganidek yordam bermayapti?
- Nima qilsam ekan?

Isteriya – ayollar kasali, ularni so‘zlatish kerak!

- **Sharko:** Isteriya - fiziologik jarayonlar - bosh miya - seksual qonimaslik, xulq-atvordagi patologik o‘zgarishlar?
- Tug‘mayotgan ayol – nevroz?
- Seksual funksiyalar ulug‘vorligi!
- Nahotki, shular rost bo‘lsa?!

Panseksualizm va mashhurlik

- **Freyd:** Isteriya (nevrozning) manbasi – seksual qoniqmaslik!
- Katarsis – ruhiy poklanish!
- Nevrozni (isteriyani) davolashning zo‘r usuli topildi!
- Odamning xulq-avtorini uning ongi emas, balki instinktlari boshqaradi!

Z.Freyd – psixologiya otasi!

- Bo‘lishi mumkin emas?!
- Kognitiv psixologiya?!
- Birlamchi va ikkilamchi signal sistemalari?!
- Eksperimental nevroz?!
- L.S. Vigotskiy – psixoanaliz psixologiyaning rivojlanishiga faqat to‘sqinlik qiladi!
- Yevropada Marksizm ta'limoti?!

Pavlov va Freyd

- **Pavlov:** “Eksperimental nevrozlar haqida ta'limot yaratilishiga Freydning fikrlari turtki bo'ldi?”
- Qiz - kasal ota – nevroz – o'lim – ziddiyatlar yechimi;
- Tormozlanish va qo'zg'alish jarayonlari!
- Ular uchrashmagan!

Psixologiya – bu buyuk falsafa!

- **Z.Freyd:**
- Psixologiya falsafa uchun xizmaktor emas;
- Psixologiya – faqat ongni o‘rganuvchi fan ham emas!
- Ong ongsizlikka bo‘ysunadi!

Inson ruhiyati modeli

Ongsiz jarayonlar

- **Z.Freyd:**

Miya tubida «yashirinib»
yotgan psixologik jarayonlar
ongsiz jarayonlardir!

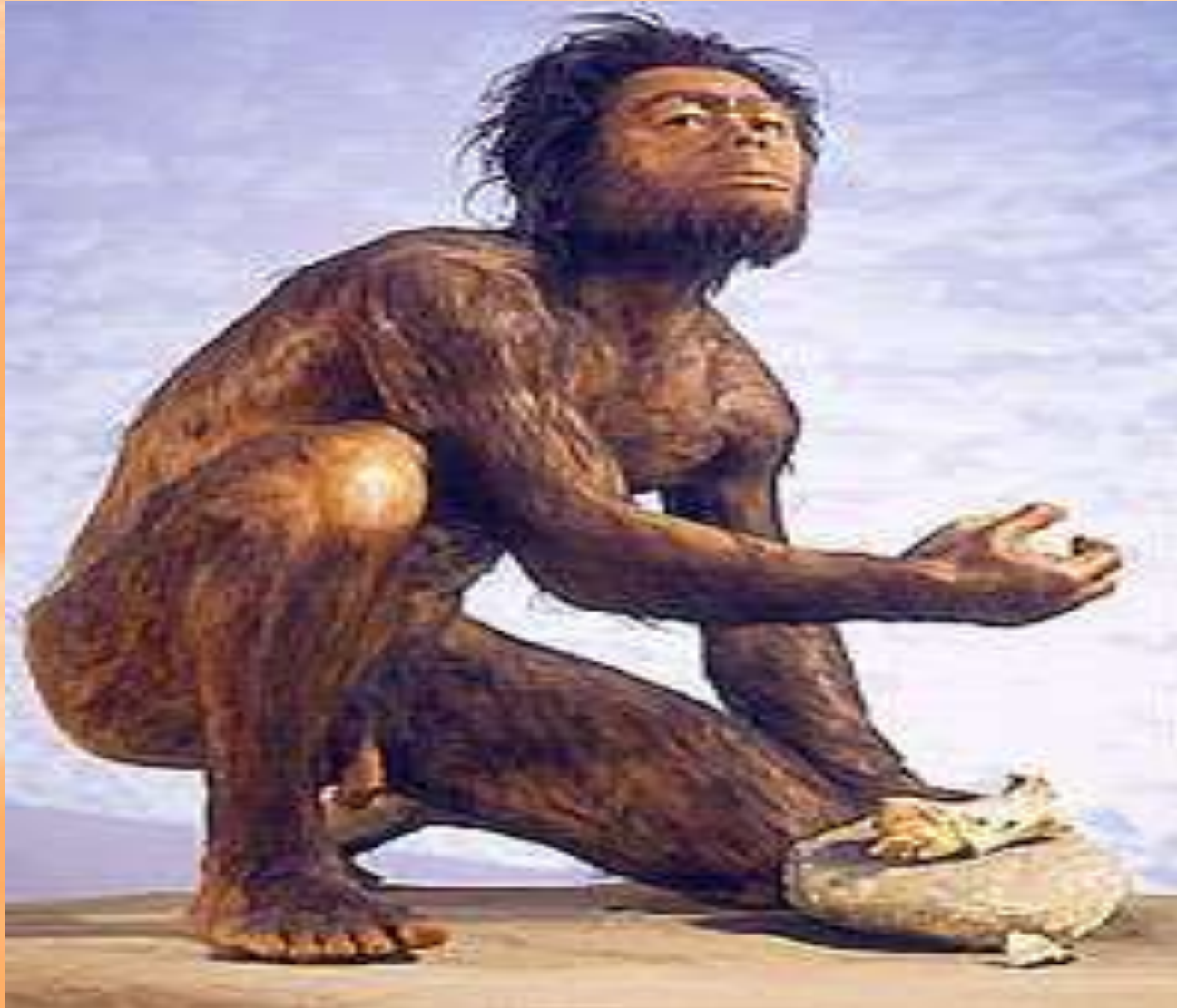
Ruhiyat modeli

- Inson ruhiyati 3 ta psixologik tuzilmadan iborat.
- Bular:
- ***Id***
- ***Ego***
- ***Super-ego.***

ID yoki instinktlar

- **HIMOYA**
- **OVQAT IZLASH**
- **SEKSUAL INSTINKTLAR**

Ovqat izlash instinkti

Himoya va ovqat izlash instinkti

Odam Ato va Momo Havo

Ок. 1528 г. Адам и Ева. Лукас Кранах Старший.
Дерево, масло. Уффици, Галерея.

- Сексуал инстинктнинг paydo bo'lishi

ID nima?

- «Id» ongda aks etmaydi.
- «Id» ong ostiga tiqishtirilgan.
- «Id» qoniqish prinsiplariga asoslanib faoliyat ko'rsatadi.

ID nima?

- Id nega tajovuzkor?
 - Idga - ozodlik!
- Uning energiyasi ko'p!

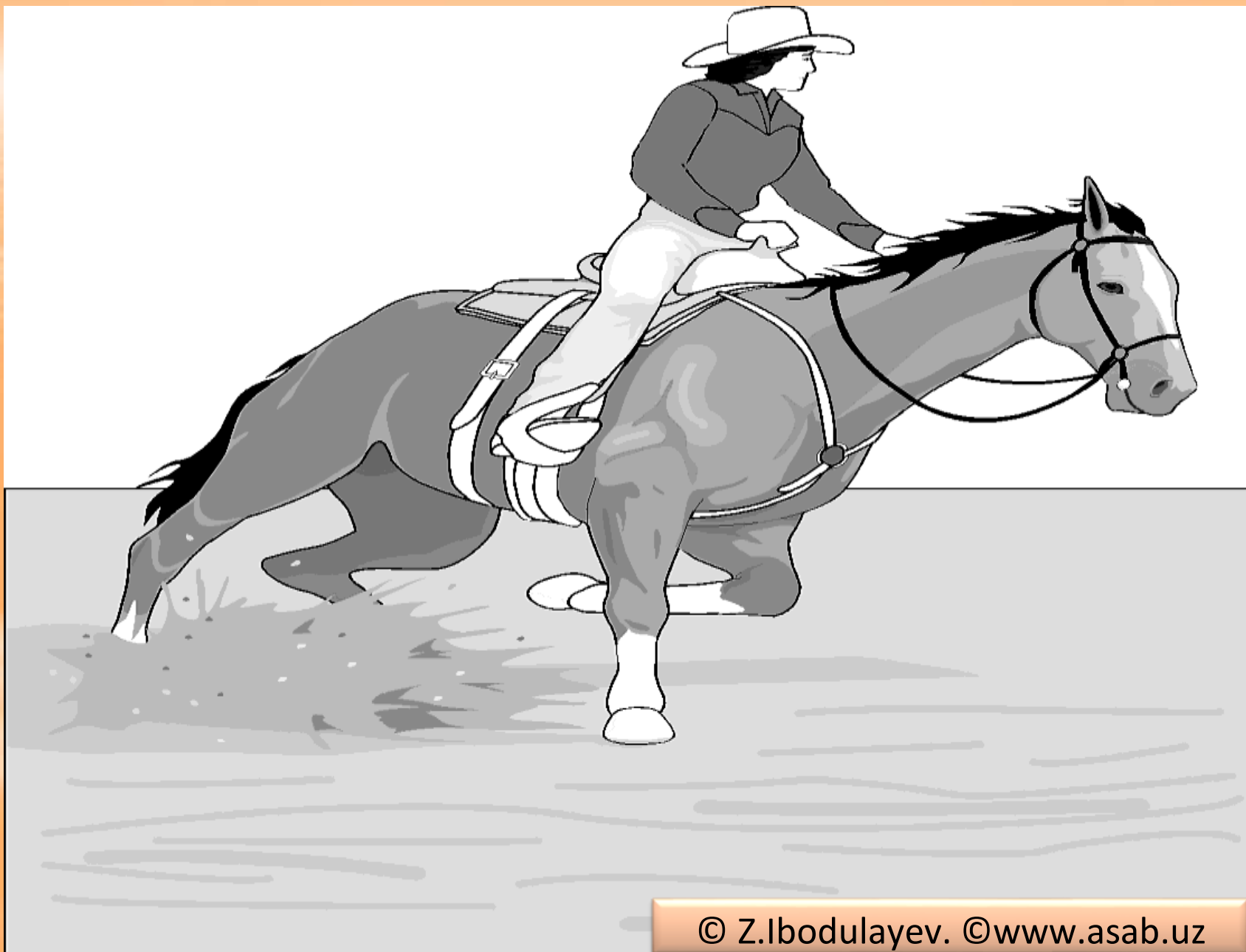
Men yoki Ego

■ Ego va nazorat!

- **Ego:** “Boshqarishni qo‘lga olish kerak”!
- **Ego:** “Hayot tarzini o‘zgartirish kerak”!
- **Ego:** “Xulq-atvor – yordamga muhtoj”!
- **Ego** - himoyaga muhtoj!
- **Ego:** “Id meni tinch qo‘ysin”!

Super-men yoki Super-Ego

- Super-Men – barcha «men»lar yig'indisi!
- Super Men:
- Jamiyat qonunlari;
- Din talablari;
- Axloq prinsiplari.

Nevroz – seksual qoniqmaslik asoratimi?

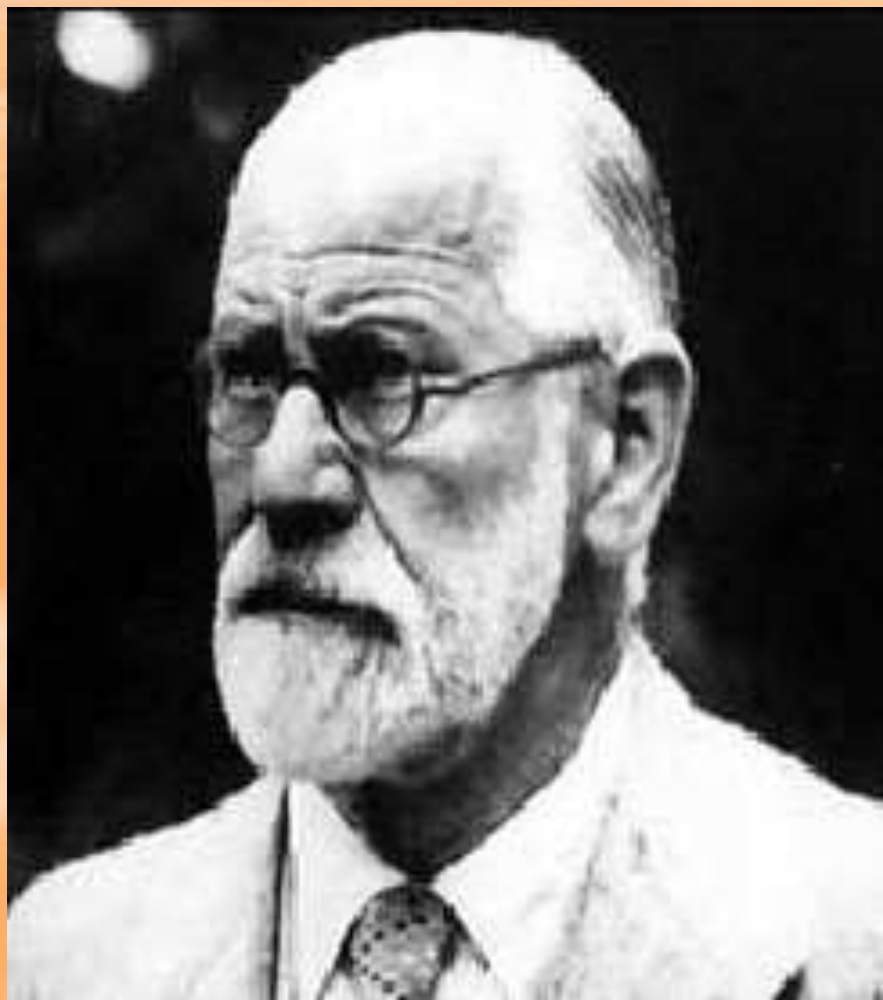
- Idning istaklari bajarilsa, ziddiyatlar yechim topadi, nevroz belgilari chekinadi!
- Qoniqishning boshqa yo‘llari bormi?
- Sublimatsiya (Evrilish) nima?

Psixoanalitik qanday davolaydi?

- Psixoanaliz usuli katarsisga, ya'ni ruhiy poklanish usuliga asoslangan?
Psixoanalitik bilan yolg'iz qolgan mijoz o'zini erkin qo'yib, ko'zlarini yarim yumgan holda bemalol joylashib oladi va xayoliga kelgan ma'nili va bema'ni fikrlarni psixoanalitikka so'zlab beradi.

Zigmund Freyd nimadan o'lgan?

Z.Freyd 1923-yil og'iz bo'shlig'i rakidan operatsiya bo'ladi. 1939-yil 23-sentabrda o'lishni afzal ko'radi. Evtanaziya!

Freyddan keyingi psixoanaliz

Z.Freydning safdoshlari va shogirdlari:

- **Alfred Adler** – individual psixologiya ta'limoti asoschisi.
- **Karl Gustav Yung** – analitik psixologiya asoschisi.

**Neofreydizm
20-asrning
30-chi yillari paydo
bo'ldi**

K.Xorni ta'limoti

K. Xorni: odamlar 3 toifaga bo'linadi:

- Odamlarga intiluvchilar;
- Odamlardan yiroqlashuvchilar;
- Odamlarga qarshi turuvchilar.

K.Xorni ta'limoti (davomi)

3 xil nevrotik shaxs qanday shakllanadi:

- 1) **itoatkor**, qanday bo'lmasin birovning muhabbatini va e'tiborini qozonishni istovchi;
- 2) **o'jar**, odamlardan va jamiyatdan yiroqlashishga intiluvchi;
- 3) **davlatparast va odamlar ustidan hukmronlikka intiluvchi.**

K. Xorni nevroz haqida:

- **K.Xorni:** nevroz kurtaklari bola tugʻilgandan keyingi xavotirdan boshlanadi va unga dushman boʻlgan adovatli dunyo bilan kurashish natijasida davom etadi. Buning natijasida yuqorida qayd qilingan uchta himoya strategiyasi ishlab chiqiladi.

XULOSA

- Psixoanaliz falsafiy fan!
- Barcha tibbiy va ijtimoiy fanlarni psixoanalizsiz tasavvur qilish qiyin!
- Bular nevrologiya, psixiatriya, psixologiya, seksologiya, falsafa, etika, estetika va shu kabilardir.

Himoyaning bugungi koʻrinishi

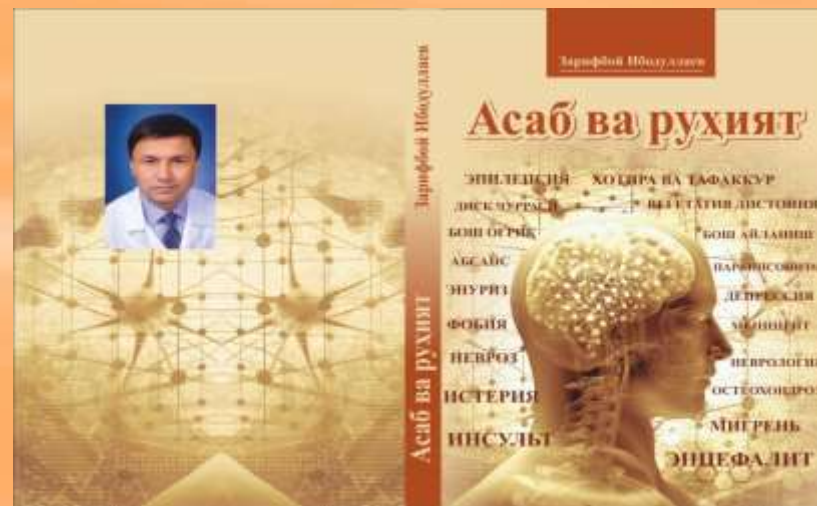
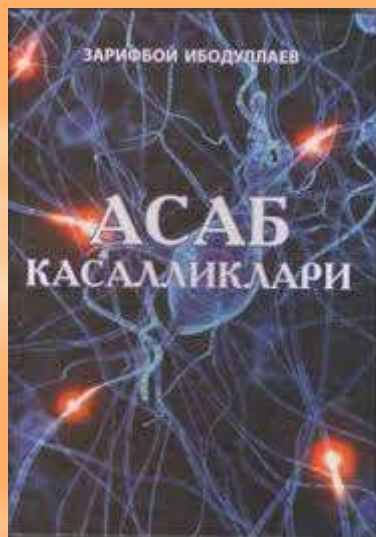
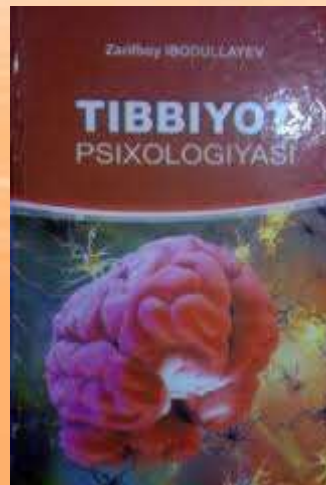
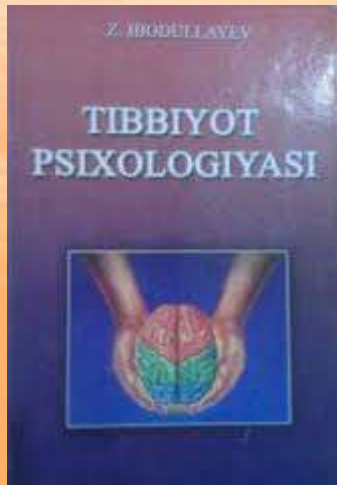

- Himoyaning bugungi koʻrinishi – bu ilm!

XOTIMA

Freyd bo'lmaganda
uni o'ylab topish
kerak bo'lardi!

O'qish uchun zarur kitoblar

Ma'ruza muallifi

Zarifboy Ibodullayev – tibbiyot fanlari doktori, professor. Toshkent tibbiyot akademiyasida ishlaydi. Olim 150 dan oshiq ilmiy asarlar muallifi. Uning “Asab kasalliklari” va “Tibbiyot psixologiyasi” darsliklari “Yilning eng yaxshi darsligi” sovriniga sazovor bo‘lgan. Olim 1998 yildan “Psixoanaliz” ta'limotini tibbiyot institutlarida o‘qitib boshlagan.

Bugungi kunda olim O‘zbekistonda “Tibbiy psixologiya va psixosomatik tibbiyot”ni rivojlantirish ustida ish olib bormoqda.